

Internet: Kütüphane Hizmetlerine Katkıları

Internet and Its Contributions to Library Services

Yaşar Çelik*

Öz

Bu makalede elektronik posta, telnet ve ftp gibi belli başlı Internet hizmetleri tanıtılmış, çeşitli bilgi keşfetme ve erişim araçları (gopher, WAIS, WWW) açıklanmıştır. Internet'in kütüphane hizmetlerine katkıları kısaca tartışılmıştır.

Abstract

This paper examines the major Internet services such as email, telnet and ftp and describes various information discovery and retrieval tools such as gopher, WAIS, and WWW. It also discusses the contributions of the Internet to library and information services.

1. Internet

Internet, değişik kapasite, marka ve işletim sistemlerine sahip dört milyon bilgisayar ve 30.000'in üzerinde ağı birbirine bağlayan ve "ağların ağı" (Internetwork ya da Internet) adı verilen elektronik bir ağıdır. Internet ilk olarak Amerikan Savunma Bakanlığı, devlet kurumları ve araştırma enstitüleri arasındaki haberleşmeyi sağlamak amacıyla kurulmuştur. Ancak bunun yararları görülünce Internet'e bağlı ağ sayısı hızla artmıştır. Internet'in büyüme hızı ayda %9 dolayındadır. 1994 yılında Internet kullanımı %95 oranında artmıştır. Bağlı ülke sayısı 159 olup, Internet'te 56 bin organizasyon, 32 bin işyeri vardır. Internet ağlarının %48'i araştırma, %29'u ticari, %10'u savunma, %7'si kamu ve %6'sı ise eğitim kurumlarından oluşmaktadır. Türkiye'nin Internet çıkışı ODTÜ ve Ege Üniversitesi üzerinden sağlanmaktadır. ODTÜ-ABD ve Ege-Almanya arasında çalışan bu hatların hızı 64KBit / saniyedir. ABD hattının parası TÜBİTAK tarafından ödenmektedir. Ege-Almanya arasındaki hattın parasını ise TÜVAKA (Türkiye Üniversite ve Araştırma Kurumları Ağı) ödemektedir.

2. Internet Aracılığıyla Erişilebilen Bilgi Kaynakları

Internet üzerinde, belirli adreslerdeki hizmet birimlerinde, kullanıcılara birtakım bilgi hizmetleri sunulmaktadır. Bu hizmetler arasında kütüpha-

* Yaşar Çelik Fırat Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Dairesi Başkanlığında Uzmanıdır.

ne kataloglarını tarama, Internet üzerindeki kullanıcıların ve kuruluşların adreslerine ve ilgili bilgilere ulaşma, haber gruplarından yararlanma (net-news), mesleki tartışma/haberleşme listelerini izleme, kullanıcıların birbiriyle elektronik posta ya da gerçek zamanlı görüşme yapmaları (iptell, talk, tell vs.), çeşitli konulardaki veri tabanlarına (WAIS) ulaşma gibi hizmetler sunar. Bu servisler ilgili başlıklar altında açıklanmıştır.

3. Internet Servisleri, Bilgi Keşfetme ve Erişim Araçları:

a) Elektronik Posta (E-Posta)

E-posta belki de dünya üzerinde en çok kullanılan Internet hizmetidir. E-posta mesajlarının çoğu metin (düz yazı) olmakla birlikte çizim ve fotoğraf gibi grafikler de mesaj olarak gönderilebilir. Internet'te günde yaklaşık 25 milyon mesaj trafiği vardır.

Geleneksel mektuplarda var olan alıcı adresleri gibi elektronik postada da adresler vardır. Hemen hemen tüm ağlardan diğerine e-posta ile ulaşılabilir.

Farklı bilgisayar ağları arasındaki iletişim trafiği geçit (gateway) adı verilen bilgisayarlar aracılığıyla yönetilir. Bu bilgisayarlar topolojileri ve kullandıkları protokoller farklı olan ağlar arasındaki mesaj alışverişinin gerçekleştirilmesini sağlar.

E-posta elektronik olarak haberleşmenin yanı sıra çeşitli kütüphane kataloglarını ve bilgi bankalarını sorgulamak amacıyla da kullanılmaktadır. Ülkemizde bazı üniversite kütüphane katalogları da e-posta aracılığıyla taranabilmektedir. Anadolu, Fırat ve Mimar Sinan Üniversite Kütüphaneleri bu tür sorgulamaya olanak veren kuruluşlardan birkaçıdır.

Tartışma Listeleri

Elektronik posta temeline dayanan tartışma listeleri belirli bir konu üzerinde çalışan insanların elektronik olarak haberleşmelerine olanak sağlar. Kişiler bu listelere kendi istekleri ile üye olurlar. Listeye gönderilen bir mesaj tüm liste üyelerine otomatik olarak dağıtılır. Listenin mesaj trafiği liste yönetimi yazılımı olarak adlandırılan programlar aracılığıyla gerçekleştirilir. Liste yönetim yazılımlarının en yaygın olanları listserv, listproc ve majordomo' dur.

Hemen hemen her konuda olmak üzere, binlerce elektronik tartışma listesi bulunmaktadır. Türkiye'de de yüzün üzerinde tartışma listesi vardır. INET-TR (Internet), KUTUP-L (Kütüphanecilik), ÇEVRE-L (Çevre) bunlardan birkaçıdır.

Usenet (Netnews)

Internet'teki mesaj-haber paylaşım sistemidir. Ağ kullanıcılarının değişik konularda gönderdiği e-postalardaki bilgilerden oluşur. Kişilerin gönderdikleri ileti hiyerarşik bir yapıda dağıtılır. Bu iletiler Internet erişimi olan kişiler tarafından bir Usenet servis sağlayıcısı aracılığı ile okunabilir. Tartışma listelerinde olduğu gibi, çok değişik konularda Usenet "Haber Grupları" (Newsgroups) oluşturulmuştur.

Haberler (news), bilgisayarla ilgili gruplar (comp), toplumsal (soc) ve bilimsel (sci) konular bunlardan bazılarıdır. Bu gruplarda yapılan tartışmalar Usenet işlemci (client) programı ya da telnet aracılığıyla izlenebilir.

b) Telnet

Telnet ya da remote login, başka merkezlerdeki bilgisayarları sanki o bilgisayarların bulunduğu yerdeymişsiniz gibi uzaktan kullanmaya yarayan bir protokoldür. Bu Internet hizmeti aracılığıyla ister yan odada, isterse dünyanın bir başka ülkesinde olan elektronik adresi, kullanıcı kodu (login) ve şifresi (password) bilinen bir bilgisayar etkileşimli (interactive) olarak kullanılabilir. Telnet protokolü bilgisayar markası ya da işletim sisteminin bağımsızdır.

Dünyadaki belli başlı kütüphane kataloglarının olduğu bilgisayarlara telnet aracılığıyla erişilebilmektedir. Bunlar arasında Kongre Kütüphanesi, Harvard, Yale, Kaliforniya gibi üniversite kütüphaneleri sayılabilir. Ülkemizde de etkileşimli olarak tarama yapılabilen bazı kütüphanelerimiz bulunmaktadır. Bilkent, Anadolu, TÜBİTAK kütüphane'eri ve Milli Kütüphane bunlar arasındadır.

c) FTP (Dosya Aktarma Protokolü)

İki bilgisayar arasında dosya aktarmak (alma/gönderme) amacıyla kullanılan bir protokoldür. Birçok merkez kendi bilgisayarlarında bulunan yararlı dosyaları kamunun kullanımına açmaktadır. Bazen diğer kullanıcılar da bu bilgisayarların ftp alanlarına dosyalar bırakabilmektedir. Böylece adresi bilinen bir bilgisayardan, "anonim" olarak kendi bilgisayarlarınıza dosya aktarabilirsiniz. Kullanıcı kodu ve şifre sorulduğunda "anonymous" ve "guest" gibi bazı sözcükler girilerek çoğu kamuya açık ftp merkezlerine erişilebilmektedir. Ftp hizmeti elektronik ortamdaki makaleleri, elektronik dergileri, kamuya açık (bedava) yazılım programlarını aktarmakta çok sık olarak kullanılmaktadır.

Archie

Mc Gill Üniversitesi'nde geliştirilen archie, kamuya açık FTP'ye (File Transfer Protocol) izin veren arşivlerdeki dosya isimlerini bir veri tabanında

tutan ve bunun sorgulanmasını sağlayan server/client (sunucu/istemci) sistemidir. Veri tabanı belirli aralıklarla güncellenir ve Mc Gill'deki ana sunucunun diğer sunucularla uyumlu olması sağlanır.

Archie Internet üzerindeki elektronik arşivlerde bulunan dosyaların isimlerini ya da listesini sağlar. Sadece o dosyanın hangi adres ve dizinde bulunduğunu rapor eder.

Archie Internet üzerinde aradığınız bilginin nerede bulunduğunu değişik ftp adreslerini tek tek taranmadan bulmanızı sağlayan bir yazılımdır. Dosya adı girilerek yapılan tarama sonucu, aranan bilginin bulunabileceği adreslerin listesi ve dizinleri liste olarak ekrana gelir. Bir dosyanın tam metnini elde etmek için ilgili adrese ftp ile bağlanarak bu dosya aktarılabilir.

Archie servisine birçok üniversitenin (Bilkent, Anadolu vb.) bilgisayarları aracılığıyla (telnet, gopher ve e-posta yoluyla) erişilebilir.

Archie'nin yanı sıra, Internet kullanıcılarına ait elektronik posta ve telefon numaralarını bulmaya yarayan **Whois**, Internet'e bağlı makinalardaki kullanıcıların adlarını ve aranan makinanın o anda açık olup olmadığını öğrenmeye yarayan **finger** ve herkese açık telnet temelli servislerin listesinin ve bunlara erişim sağlayan **hytelnet** gibi yazılımlar da bulunmaktadır.

ç) Gopher

Internet üzerinde elektronik posta, telnet ve ftp gibi geleneksel hizmetlerin yanı sıra, daha gelişmiş bilgi keşfetme ve erişim hizmetleri de verilmektedir. Minnesota Üniversitesinde geliştirilen ve adını Minnesota'da yaygın olan sincaba benzeyen bir canlıdan alan Gopher bunlardan birisidir. Gopher kamuya açık arşivlerde bulunan dokümanları bulmak ve ftp ile bu dokümanları almak için kullanılan menü temelli bir servistir.

Internet üzerinden Gopher aracılığıyla, aşağıda daha ayrıntılı olarak açıklanan WAIS ve WWW'e dayalı olarak oluşturulmuş veri tabanlarına saydam biçimde ulaşılabilir. Gopherlar üzerinden alınan bilgiler metin (text), görüntü ya da ses şeklinde olabilir. Gopherdan, ayrıca Telnet ve Ftp gibi Internet servislerine de ulaşılabilir. Bu durumda kullanıcı mönünden seçilecek yerlerin adreslerini ayrıca yazmak zorunda kalmayacaktır.

Gopher servislerinden herhangi birine telnet ya da Gopher istemci programı çalıştırılarak ulaşılabilir. Ülkemizde belli başlı üniversiteler (Bilkent, ODTÜ) ve bazı kamu kuruluşları (TÜBİTAK, Merkez Bankası) kendi Gopher servislerini kurmuşlardır. Halen yaklaşık 20 civarında gopher servisine erişilebilmektedir.

Veronica ve Jughead:

Veronica (Very Easy Rodent Oriented Net-Wide Index to Computerized Archives) ve Jughead gopher uzayında yer alan kaynakların bulunmasında

kullanılan yazılımlardır. Veronica ve Jughead, Archie'ye kıyasla bilgiye ulaşmada daha avantajlıdır. Çünkü aynı zamanda dosyadaki tam metin bilgiyi size getirir. Genellikle mönü girişlerinin isimlerine göre araştırma yapar. Dokümanlara ulaşmak için archie'den sonraki en önemli yoldur. Beş-yüzden fazla gopher servisinde tarama olanağı sağlar. Gopher mönülerinde Veronica ve Jughead bulunmaktadır.

Tarama anahtar sözcüklerle yapılabilir. Anahtar sözcükler arasında 'and' veya 'or' gibi Boole işlemleri konarak tarama sınırlandırılabilir ya da genişletilebilir.

d) WAIS

Thinking Machines, Apple, Dow Jones ve Wall Street Journal'ın ortak çabasıyla başlayan WAIS (Wide Area Information Server) dağıtık bir tarama ve dosya erişim sistemidir.

Değişik konulardaki veri tabanlarına ulaşmak için kullanılır. Archie'den farklı olarak WAIS' te tam metin üzerinden arama yapılabilmektedir. WAIS istemci programını çalıştırarak, telnet yaparak, gopher'dan ya da e-posta ile veri tabanları sorgulanabilir.

e) WWW (World Wide Web)

World Wide Web, ilk kez Mart 1989'da CERN (Avrupalı fizikçilerin oluşturduğu bir kurum) de çalışan Tim Berners-Lee tarafından araştırma fikirlerini, bulgularını etkileyici bir şekilde sunmak amacıyla teklif edilmiştir. Bu kuruluşun üyesi olan bilim adamları, dünyanın değişik ülkelerinde görev yapmakta olup birbirlerinin fikirlerini, buluşlarını çok yakından takip etmek gibi bir ideale sahiptiler.

WWW servisinin popülerliği her geçen gün olağanüstü düzeyde artmaktadır. 1993'te yaklaşık 100 hipermetin ağ sunucusu kullanılmışken bugün WWW Internet'te en hızlı gelişen servistir. WWW kullanımı Internet trafiğini inanılmaz ölçüde artırmıştır.

WWW Internet'teki dokümanlar üzerinde yeni adresler ya da yeni mönüler seçmeden dolaşmayı sağlar. Ekrandaki dokümanda bulunan ve farklı renkteki kelime üzerine imleç getirilerek "Enter / Return" tuşuna basılarak ya da fare ile tıklayarak daha ayrıntılı bilgiye ulaşılır. Telnet ve gopherla ulaşılabilir. WWW'deki bilgiler hipermetin (hypertext) türündedir.

Hipermetin ve Hipermedya

Hipermetin eğitim ve öğretimde kullanılan çok etkili bir yöntemdir. Temeli çağrışım metoduna dayanır. Bir metindeki bir anahtar sözcük aynı metin içerisindeki ya da başka metinlerdeki sözcüklerle ya da ilgili kesimlerle ilişkilendirilir. Bu ilişki anahtar sözcük aydınlatılarak (highlight) yapılır.

Sözcükler arasında böyle bir ilişki kurulması okuyucuya büyük kolaylık sağlar. Böylece okuyucu bilinmeyen bir sözcüğün ya da bir kavramın üzerine fare ile tıklayarak ya da enter tuşuna basarak daha fazla bilgiye erişilebilir. Kuşkusuz bu yöntemin bazı dezavantajları da vardır. Okuyucular her an dikkatlerini kaybedip gerekli bilgiden daha gereksizce doğru yol alabilirler. Özellikle öğrencilerde, ya da daha az eğitilmiş kişilerde buna sık sık rastlanmaktadır.

Hipermedya ise, bir doküman üzerinde metne ek olarak ses ve görüntülerin de bulunmasıdır. Diyelim ki bir kullanıcı Türkiye hakkında bilgi arıyor. Atatürk sözcüğünün üzerine tıkladığında, kullanıcı, Atatürk'ün sayısallaştırılmış sesine, resmine veya yaşamını konu alan bir filme değişik sözcüklere ya da "ikon"lara basarak erişebilir.

World Wide Web tamamen hipermetin protokolüne dayanmaktadır. Çünkü hipermetin kullanıcıya bir çok seçenek sunmaktadır. Kullanıcı komutları, adresleri ezberlemek zorunda değildir. Gerekli anahtar sözcükler, cümleler, hatırlatıcı bir görev üstlenmiş olup bunların gerisindeki birçok ilintili bilgiye kolaylıkla erişilebilmektedir. Hipermetin, bildiğimiz normal metinlerle aynıdır. Dijital olarak saklanabilir, okunabilir, yazılabilir ve kelime arayışına elverişlidir. Fakat en önemlisi anahtar kelimeler başka kelimelerle, metinlerle, programlarla bağlantı içindedir. Örneğin seçilmiş bir anahtar kelimenin üzerinde fare tıklandığında bir anahtar kelime, ilintili metni okuyucunun ekranına getirebilmektedir. Gelen metin de bir çok ilintili anahtar kelimeleri içerebilir. Böylelikle birbiriyle ilgili bilgilere erişilebilir. İnternet'te ulaşabileceğiniz Webster sözlüğünden **Turkish** kelimesini seçtiğimizi varsayalım. Bu kelime bize Türk diliyle ilgili bir metni getirebilir. Bu metin içinde de eğer Türkiye kelimesi anahtar sözcük görevini üstlenmişse bu kelime üzerine imleç getirilip fare tıklandığında Türkiye hakkında bir dosya kullanıcının ekranına getirilir. Bu dosyada birçok anahtar sözcük olabilir. Örneğin **eğitim** sözcüğü. **Eğitim** sözcüğünün seçilmesi Türkiye'deki üniversitelerin listesini ya da eğitimcilerin listesini size getirmekte hiç zorluk çekmez. Hatta bir eğitimcinin fotoğrafını görmek isterseniz ve bu metin içinde sunulmuşsa fotoğrafın üzerinde fareyi tıklayarak görebilirsiniz. Hatta bu kişinin sesini de bir anahtar sözcükle dinlemek mümkündür. Tabii ki bütün bu ilintiler dosyalardan sorumlu operatörlerin bu bağları sağlamasıyla olasıdır. İşte bu imkânlar hipermetin ve hipermedya teknolojisiyle sağlanabilmektedir.

WWW ile Neler Yapılabilir?

Günümüzde **WWW**, **hipermetin** ve bazı durumlarda **hipermedya** araçlarını kullanarak aşağıdaki hizmetleri sağlamaktadır. Gopher aracılığıyla sunulan tüm hizmetleri, WAIS (Wide-Area Information Service) aracı-

lığıyla sunulan her türlü hizmeti, "Anonim" FTP ile elde edilen hizmetleri, Archie ile elde edilebilecek dosya araştırmalarını, Veronica ile yapılacak Gopher araştırma hizmetlerini tamamiyle kapsar. Ayrıca CSO, X.500, ve WHOIS (Internet telefon servisleri), FINGER (Internet in kullanıcı adreslerini ve detaylarını bulan program) hizmetleri ile tamamen uyumludur. PALS (Standart Kütüphanecilik Veri tabanı) sistemiyle uyumlu her türlü kütüphane hizmetlerini kullanmaya uygundur. USENET teki her dosyaya erişebilir. TELNET ve HYTELNET'le erişilebilecek her makina ya da hizmete erişebilir, her türlü TECHINFO, TEXINFO diye adlandırılan Üniversitelerin Kampüs bilgilerine, Avrupa'da kullanılan HYPER-G hipermetin hizmetlerine ise uyum gösterir. UNIX manual (man) sayfaları formatındaki her türlü bilgiye, HTML formatındaki hipermetin ve hipermedya dokümanlarına erişebilir.

4. Internet'e Nasıl Bağlanabilirsiniz:

Internet'e bağlanmak için aşağıdaki yazılım ve donanıma ihtiyaç vardır:

- İstenen özelliklere sahip bir bilgisayar
- PTT telefon hattı.
- Modem cihazı
- Internette çok kullanılan programlardan birisi (procomm, bitcom vd.)

Ülkemizde Internet'e bağlanabilmek için; TRNET (Ankara), Ege Üniversitesi (İzmir), İTÜ (İstanbul), IBM Türk (İstanbul), Doruk BBS (İstanbul) ya da ANADOLU.NET'e (İstanbul) başvuruda bulunmak gerekmektedir. Üniversitelerin Bilgi İşlem Merkezleri kendi kullanıcılarına Internet hesabı açabilmektedirler.

Bu kuruluşların ayrı ayrı ücretlendirme politikaları vardır.

- ANADOLU.NET ayda 300 bin TL.- üyelik ücreti almaktadır. Bu parayla ayda yalnız iki saat Internet'e bağlanmak mümkün. Bu süre aşıldığında dakika başına 2500 TL.- ödemek gerekmektedir.

- TRNET ise; kişisel bağlantılar için yıllık olarak 50 dolar (Nisan '95), devlet kurumları için 17 milyon 500 bin TL., özel şirketler için 34 milyon 500 bin TL.- almaktadır.

- İTÜ ise kendi akademik personeline ve TR-NET ile imzaladığı protokol çerçevesinde civardaki kamu kuruluşlarına, Üniversitenin bölümlerine ve özel şirketlere 10 hat üzerinden SLIP/PPP(Serial Line Internet Protocol/Point-to-Point Protocol) tabanlı Internet hizmeti vermektedir. TR-NET aylık 4 dolar kira istemektedir. Bu kira ile aylık beş saata kadar ücretsiz kullanım izni alınabilmekte, beş saattan sonra ise saat başına 2 dolarlık ücret istenmektedir (Nisan '95).

- IBM Türk'ün bağlantı noktası şu an için yalnızca İstanbul'dadır. İlk

üç saatlik kullanım ücretsizdir. Bunun dışında IBM Türk Internet erişim hizmeti ücretlendirmesi üç bölümden oluşmaktadır.

1- Kayıt ücret bedeli (35 dolar). (Bu ücret '95 sonuna kadar alınmayacaktır).

2- Aylık üç saate kadar olan kullanımlardan 15 dolar ücret alınmaktadır.

3- Aylık kullanımı üç saati geçenler ise, fazladan kullanılan her saat için 4 dolar ödeyeceklerdir.

- Ege Üniversitesi ile yapılan Internet bağlantısında maliyet İzmir içi arayanlar için normal şehir içi görüşme ücreti ile aynıdır. PTT'nin diğer iki yöntemi (TURPAK aboneliği ve kiralık hat) ile bağlananlar için ise, PTT'nin bu hatlar için almış olduğu ücrete eşittir. Ege Üniversitesi ile yapılacak Internet bağlantısının yıllık abonelik ücreti aşağıdaki gibidir.

Almak istedikleri servise göre yıllık üyelik bedeli,

- Özel şirketler için en az 1000 dolar,

- Kamu kuruluşları için 500 dolar,

- Bireysel kullanıcı için 100 dolar karşılığıdır.

Her durumda bağlantı noktası ile bulunduğunuz yer arasında ki ücret PTT'nin telefon ücreti kadar olacaktır. Eğer Ankara'dan ANADOLU.NET'e bağlanıyorsanız; Ankara-İstanbul arası telefon ücreti artı ANADOLU.NET'in talep ettiği ücret şeklinde olacaktır.

TRNET kişisel başvurulara sadece Ankara'dan bağlantı sağladığı için Ankara dışından yapılan bağlantı pahalıya mal olmaktadır.

5. Internet'in Kütüphane Hizmetlerine Katkıları

a) Sipariş edilecek kitapları seçme işlemi:

Yurt dışından sipariş verilmesi düşünülen kitap ve dergilere ait bibliyografik bilgiler herkese açık olan Internet servislerinden bulunabilir. Sipariş edilmesi düşünülen kitapların *Books in Print*'ten kontrol edildiğini varsayarsak; bu bilgiler basılı ya da CD-ROM olarak hazırlanan materyalden edinilebilir. Elimizde bulunan CD-ROM sürümü ya da basılı materyal hazırlandığı döneme kadar olan bilgiler içerir. Oysa Kongre Kütüphanesi'nin elektronik ortamındaki kataloğunda henüz yayımlanmamış kitaplara ilişkin bilgiler de bulunmaktadır. Kongre Kütüphanesine telnet aracılığıyla (locis.loc.gov) ulaşılabilir. Aynı zamanda konu taraması yapılarak istenecek kitaplara ilişkin bilgiler de alınabilir.

b) Siparişlerin Kontrolü ve Eksiklerin istenmesi:

Yurt dışında bulunan Internet'e bağlı dağıtımçı ve yayıncılarla yapılacak anlaşma ile kontrol edilen siparişlerle eksik listeleri e-posta ile sağlanabilir. Bu şirketler de siparişle ilgili bilgileri aynı yolla gönderebilirler.

c) Kütüphane Katalogları ve Kataloglama-Sınıflama Hizmeti:

Kütüphaneler fiş kataloglarının yanı sıra mevcut kataloglarını elektronik ortama aktarmaktadır. Bu işlem bağımsız bilgisayarlara aktarmak şeklinde olabildiği gibi ağ sistemlerine aktarmak şeklinde de olmaktadır. İnternet ya da EARN'e bağlı sistemlerde uygun yazılım sağlanmışsa etkileşimli olarak ya da e-posta ile tarama yapılabilir. Yurt içi ve yurt dışından İnternet'te bulunan kütüphanelere WWW, telnet, gopher, e-posta ile ulaşılabilmektedir.

Kataloglama ve sınıflamada ne kadar uzmanlaşırsa uzmanlaşırsın yazarın ülkesi, doğum ve ölüm tarihi ya da temel girişin nasıl olması gerektiği gibi sorulara aranan cevaplar zaman almaktadır. Kataloglanıp sınıflanan kitap sayısı bazı günler birkaç taneye düşebilmektedir. Kongre Kütüphanesi başta olmak üzere birçok kütüphane katalog fişlerini elektronik ortama aktarmıştır. Bu kütüphanelerin çoğu herkese açık olup bu tür bilgileri transfer etmek mümkündür.

TÜBİTAK veri tabanları:

TÜBİTAK'da İnternet kullanıcılarının hizmetine açılan veri tabanları bulunmaktadır. Bunlar; ulusal özgün makaleler veri tabanı (OZGN), ulusal tıp veri tabanı (TTIP), ulusal çevre bilim veri tabanı (CAG1), ulusal yerbilimleri bibliyografyası (YER1), TÜBİTAK'ca desteklenen projeler (PROJ) ve Türkiye üniversite öğretim görevlileri (UNIV) veri tabanlarıdır.

ç) Okuyucu Hizmetleri

Okuyucu hizmetleri yüzlerce kütüphane ve enformasyon servislerinden istenen konularla ilgili araştırma yapma, bibliyografik kimlik bilgilerine ulaşım, özet bilgiye ulaşım ya da bilginin tamamına ulaşım şeklinde olabilmektedir. Araştırılan konu ile ilgili listserv ve usenet (netnews)ler takip edilerek konuyla ilgili yüzlerce araştırmacıyla e-posta ile diyalog kurulabilir.

d) Elektronik Kitaplar ve Elektronik Dergiler

Gopher servislerine yerleştirilen elektronik kitap ve dergiler bulunmaktadır. Bunlar kutsal kitaplar, klasikler ya da belli konuda hazırlanmış dergiler şeklinde olmaktadır.

e) Kitap/Fotokopi Sağlama Hizmeti

Ülkemizde üniversite kütüphaneleri arasında kitap/fotokopi sağlama anlaşması gereği, bir kitap-fotokopi istekleri formu doldurularak yapılmaktadır. İnternet ya da Bitnet/EARN ağlarına bağlı bulunan kütüphaneler hazır elektronik istek formu aracılığıyla bu işlemi yapabilirler. Bu ise araştırmacı için zaman kazancı demektir.

f) CD-ROM Tarama Hizmetleri

Çok az kullanılan ve çok pahalı olan CD-ROM'ların alımları kütüphaneler arasında paylaştırılarak, ihtiyaç olduğunda taramalar ilgili kütüphanelerde yapılır. Sonuçlar e-posta olarak gönderilebilir.

g) İletişim

Üniversitelerin yarısından fazlası Internet ya da EARN'e bağlı bulunmaktadır. Kütüphanecilerin ortak çalışma yapması açısından önemli bir sayıdır bu rakam. Kütüphanecilikle ilgili bir haberleşme/tartışma listesi olarak **KUTUP-L** ODTÜ'de hizmet vermektedir. **KUTUP-L**'de haberleşme, tartışma, bilgi alışverişi, işbirliği gibi iletişim öğeleri yerine getirilebilir. Yıllardır hizmet veren **KUTUP-L** daha aktif halde kullanılabilir. Ağların, özellikle Internet'in ülkemiz için oldukça yeni olması var olan ya da yeni kurulacak ağlarda organizasyon ve koordinasyon planlamasının yapılması açısından şans olarak kabul edilebilir.

6. Sonuç ve Öneriler

Küreselleşen dünyamızda teknoloji hızla gelişmektedir. Çevrimiçi iletişim ise sınır tanımamaktadır. Bu noktada, kanımca evrensel değerlere katkımız ne olmalı ve nasıl olmalı sorularını kendimize sormamız gerekmektedir.

1. Kütüphanecilik Bölümleri ve bunlara bağlı anabilim dallarının müfredatlarında, programlama dillerine ağırlık vermek yerine, işletim sistemleri, paket programlar üzerinde çalışma, Internet servisleri ve araçları üzerinde uygulamaya dayalı dersler konmalıdır. PC'ler için şu anda yaygın olarak kullanılan MS-DOS, Windows; ağ sistemleri için de Vm/Sp, Unix gibi işletim sistemleri öğretilmelidir. Kütüphanecilik bölümlerine Türkçe-Matematik ya da Sosyal puaniyla öğrenci kabul edilmelidir.

2. Kütüphane kitap ve süreli yayın kataloglarını elektronik ortama aktaran -aktarmayı düşünen- kütüphaneler bir araya gelerek ortak terminoloji ve yazılım geliştirmelidir.

3. Derleme kütüphanelerinden birisi, kataloglama ve sınıflamada merkez haline getirilerek katalog fişlerine ait bilgiler Internet ile taranabilir ve bu bilgiler tam künye olarak transfer edilebilir duruma getirilebilir. Birçok kütüphanede kataloglama ve sınıflama hem bütçe hem de personel açısından yük oluşturmaktadır. Çalışan kütüphanecilerden bir ya da birkaçı kataloglama ve sınıflama işinde çalışmaktadır. Bu tür merkezileştirme personel ve bütçe kaybını önleyecektir.

4. Kütüphanede bulunan materyale ilişkin kataloglar ağı dahil bilgisayarlar tutulmalıdır. Bu uygulama bilgisayarlar arasındaki bilgi transferini kolaylaştırır.

Teşekkür

Bu makalenin hazırlanmasındaki katkılarından dolayı Editöre teşekkür ederim.

Yararlanılan Kaynaklar

- Ak, Merih. (24 Nisan 1994). "Internet, bilgisayar kullananların hizmetinde", *Cumhuriyet*.
- Akgül, Mustafa. (1994). *Internet: bilgiye erişimin yeni araç ve olanakları*. Ankara : TRNET.
- Akgül, Mustafa ve diğerleri. (1995). inet-tr css. URL: <ftp://ftp.bilkent.edu.tr/pub/Info/turkce/css/inet-tr.css>.
- Ateş, Alper. (1994). "Internet'te eğlence", *Bilim Ve Teknik* (322) : 28-32
- Göktepeli, Sinan. (1994). "Dünyaya açılan pencere W3", *Bilim Ve Teknik* (323) : 30-33
- "Internet for education joint project of Yıldız, loosely, Mc Dougall", (1995) Melbourne:
- Internet servisleri adres rehberi*. (1994) Compiled by John Groansee; Derl. Safiyet Kürklü, Hüseyin Karayağz, Sevil Ener: Gebze: Marmara Araştırma Merkezi.
- "Internet". (1995). *Ayker bülten* 3(1) : 3
- Internet bağlantısı ve Internet servisleri*. (1994). Proje Yürütücüsü Safiyet Kürklü; Haz. Safiyet Kürklü ve diğerleri. Gebze: Marmara Araştırma Merkezi.
- Önal, Alp Uğur. (1994). "Parmaklarımızın ucundaki dünya", *Bilim Ve Teknik* (318) : 6-12
- Pak, Namık Kemal. (1994). "Bilişim toplumu olma yolunda önemli bir adım Internet", *Tübitak Bülteni* 11(1) : 1-3
- Sarıhan, Tan Deniz. (1995). *Herkes için Internet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- "20 milyon dost", (1994). *Aktüel* 177:50-54